گفتاری از جواد مجابی

انسان بی‌دفاع، چه باید بکند؟

آمار تکان دهنده یونیسف از ازدواج کودکان در سراسر جهان

مرثیه برای کودک/ مادران جهان

سالانه ۷۰ هزار مادر ۱۹-۱۵ ساله در سراسر جهان بر اثر حاملگی و زایمان جان خود را از دست می‌دهند

صفحه ۱۱ را بخوانید

در صفحه ۱۰-۹ بخوانید...

زنان سرپرست خانوار

این هم یک نگرانی است

یادداشت

عضو فراکسیون زنان مجلس در گفت‌وگو با «شهروند»:

نمی‌توانم مشکلات را فاش بگویم

گفت‌وگو

سعید خراطها، آسیب‌شناس اجتماعی می‌گوید

ناامنی زنان سرپرست خانوار؛ مسأله این است

گزارش

سرپرست‌های بی‌سرپرست

گفت‌وگو با سعید خراطها، آسیب‌شناس اجتماعی

ناامنی زنان سرپرست خانوار؛ مسأله این است

پوشش بیمه فراگیر، ضروری‌ترین گزینه حمایتی از زنان سرپرست خانوار

طرح نو| با توجه به این که در سال‌های اخیر با روند رو به رشد شمار زنان سرپرست خانوار مواجه بوده‌ایم که یکی از مهم‌ترین دلایل آن افزایش آمار طلاق بوده است، نگاه ویژه به مسائل و مشکلات آنها ضروری به نظر می‌رسد. دولت و مجلس در سال‌های اخیر وعده‌های زیادی برای حمایت از این قشر آسیب‌پذیر داده‌اند و در مواردی بحث طرح‌های قانونی هم مطرح شده است. اما حاصل کار برای زنانی که خواسته و ناخواسته مسئولیت گذران زندگی خود و فرزندانشان را بر عهده می‌گیرند، چندان خوشایند نبوده است. سعید خراطها معتقد است زنان سرپرست خانوار جزیی از همین جامعه هستند که اگر نیازهایشان برآورده شود با آسیب‌ها و مشکلات کمتری مواجه خواهند بود و می‌توانند به آینده خود و فرزندانشان امیدوارتر باشند. گفت و گوی «شهروند» با این آسیب‌شناس اجتماعی را می‌خوانید.

• فکر می‌کنید زنان سرپرست خانوار در جامعه ما با چه مشکلات و کمبودهایی مواجه‌هستند؟

در خانواده‌های ایرانی اغلب مسئولیت سرپرستی خانواده برعهده مردان است شاید بسیاری از دخترها و خانم‌های متاهل شاغل باشند، اما به‌طور کلی مسئولیت سرپرستی خانه و فرزندان را برعهده ندارند. زمانی زنان سرپرست خانوار می‌شوند که یا از همسرشان جدا شوند یا همسرشان را از دست بدهند. در دسته اول، با روند افزایشی طلاق در جامعه ما در طول سال‌های گذشته، نوع زندگی‌های جدید یا سبک جدیدی از زندگی در جامعه ایرانی رواج پیدا کرده است که زنان سرپرست خانوار در آن با مشکلات و کمبودهای بسیاری درگیر هستند. از یک‌سو با مسائلی نظیر کشمکش‌های طلاق و ازدواج مجدد مواجه هستند و از سوی دیگر دغدغه تربیت و نگهداری فرزند یا فرزندان را دارند. بحران‌های عاطفی، مسائل جنسی، فقر و مسائلی که در ارتباط با آموزش و بهداشت فرزندان به‌وجود می‌آید و آینده مبهمی که برای خود زنان سرپرست خانوار و فرزندانشان وجود دارد، به یک مسأله اجتماعی تبدیل شده است و شرایط رنج‌آوری را به بسیاری از خانوده‌ها که درگیر این مسائل هستند، تحمیل می‌کند. این زنان در جوانی یا میانسالی یا حتی دوران سالمندی همسرانشان را از دست می‌دهند و عملا به سرپرست خانوار تبدیل می‌شوند. سرپرستی که عملا درآمد خاصی ندارد و اغلب ادامه این زندگی‌ها با فقر و ناامنی در شکل گسترده‌خواهدبود.

• از نظر شما چه ناامنی‌هایی زنان سرپرست‌خانوار را تهدید می‌کند؟

منظور از ناامنی، به‌وجودآمدن فضای بی‌ثبات و غیرقابل‌اعتماد برای این گروه‌از زنان در مواجهه با محیط پیرامونی است. ناامنی اقتصادی به این دلیل که این زن در حالی که هزینه‌های پیشینش بر قوت خود باقی است درآمد مشخصی ندارد و تأمین معاش خود و فرزندانش در ابهام است. ناامنی اجتماعی از این جهت که ممکن است مورد تعرض و آسیب‌ها و سوءاستفاده‌های جنسی هم قرار گیرد. ناامنی فرهنگی از این جهت که زن سرپرست خانوار در جامعه از این پس به چشم دیگری نگریسته می‌شود؛ خودش، زندگی‌اش و کارش. در کل متاسفانه نگاه فرهنگی به‌او در جامعه هنوز مطلوب نیست. در نهایت ناامنی به شکل گسترده این قشر آسیب‌پذیر جامعه را مورد تهدید قرار می‌دهد.

• حمایت از زنان سرپرست خانوار، عبارتی است که خیلی از سوی مسئولان مطرح می‌شود؛ آیا دغدغه‌ای برای ساماندهی این گروه در جامعه وجود داشته و اساسا اقداماتی که تاکنون تحت‌عنوان قانون‌ولوایح حمایتی صورت گرفته کمکی به این زنان کرده‌است؟

کارهایی که مثلا از سوی دولت یا مجلس با عنوان حمایت از زنان سرپرست خانوار بوده و عنوان شده‌است، اغلب یک سری بیمه‌هایی بود برای تحت پوشش قرار دادن این گروه‌عنوان شد که متاسفانه همه‌اش در حد حرف باقی ماند و نوعی از سر بازکردن بار مسئولیت این قشر آسیب‌پذیر تلقی می‌شود. در حالی که برنامه منسجم و کارآمد که بتواند این افراد را به‌طور کامل تحت پوشش قرار دهد مثلا مسکن آنها را فراهم کند، بهداشت و آموزش فرزندان را تأمین کند و آینده آنها را بسازد، در میان نبود. درواقع تاکنون هیچ‌برنامه کاربردی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برای حمایت از زنان سرپرست خانوار در کشور نداشته‌ایم. برای مثال ما در جامعه زمینه‌ای برای فرهنگ‌سازی برای ازدواج مجدد زنان مطلقه نداریم و فعالیتی هم در این راستا صورت‌نمی‌گیرد.

• به نظر شما مهم‌ترین و اساسی‌ترین حمایت‌هایی که باید از این گروه از زنان صورت‌بگیرد، چیست؟

یکی از مسائلی که شاید مهم‌ترین اولویت برای تأمین رفاه اجتماعی و اقتصادی زنان سرپرست خانوار می‌تواند باشد، بیمه است. بیمه‌های تأمین اجتماعی باید سازوکاری را فراهم کند که بتواند نیازهای اقتصادی این زنان را تأمین کند تا پشتوانه‌ای برای آنها باشد. مورد بعدی بحران مسکن است. ما الان می‌بینیم که در شهرهای بزرگ خانواده‌هایی که چند مرد دارند و همه هم شاغل هستند، مشکل مسکن دارند. پس در این وضع یک زن که مسئولیت خانواده را برعهده دارد چه باید بکند. این در حالی است که در کل، زنان در جامعه ما مشکل اشتغال دارند. دستمزد زنان در جامعه ما در مقایسه با مردان بسیار پایین‌تر است حتی در مشاغل برابر. پس نمی‌توان عملا انتظار داشت این زن خانواده خود را اداره کند و نتیجه همین می‌شود که آسیب‌های زندگی فردی او به جامعه منتقل شده و با افرادی مواجه می‌شویم که بدون حمایت‌وپشتیبانی مجبور ندروز گار بگذرانند.

• شما به موارد ناامنی که در حوزه‌های مختلف این گروه از زنان را تهدید می‌کند، اشاره کردید. وظیفه دولت و جامعه در قبال تأمین امنیت زنان سرپرست خانوار چیست؟

این که چه عاملی باعث شده زنی به سرپرست خانوار تبدیل شود درواقع به نوعی نشان‌دهنده میزان و شکل بحران و ناامنی روانی اوست. زنی که در پی طلاق و کشمکش‌های پس از آن سرپرست خانوار می‌شوند، بحران‌های روانی زیادی دارد، با افسردگی‌ها و استرس‌های بسیاری مواجه می‌شود و حتی تعداد زیادی از آنها گزینه خودکشی را هم بررسی می‌کنند. ولی اگر زن در سن بالاتر باشد و بر اثر فوت همسر، سرپرستی خانواده را متقبل شود، با حرمان‌ها، کمبودها و بحران‌های جدیدی مواجه می‌شود. این زنان حس غربت، تنهایی و بی‌پناهی می‌کنند. در موارد ناامنی که به آن اشاره کردم امنیت‌روانی هم قابل ذکر است؛ امنیت‌روانی این افراد به‌شدت تحت‌تأثیر قرار می‌گیرد. متاسفانه هیچ برنامه‌ای برای مراقبت از این افراد عملا وجود ندارد.

• با توجه به این که تعداد زنان سرپرست خانوار هر سال افزایش پیدا می‌کند، چه سازوکاری برای ساماندهی وضع این افراد باید طراحی و عملیاتی شود؟

پوشش بیمه فراگیر که بتواند به لحاظ اقتصادی این زنان را حمایت کند، اصلی‌ترین گزینه است. ما باید در جامعه فرهنگ‌سازی کنیم تا زنانی که زندگی مشترکشان به جدایی می‌انجامد، با نگاه درستی از طرف جامعه مواجه شوند. باید واقعیت‌های یک طلاق عنوان شود و نگاه بدی که باعث ناامنی فرهنگی و ناامنی اجتماعی این زنان می‌شود، از بین برود. این کار می‌تواند توسط رسانه و ساخت سریال‌ها و برنامه‌های سبک زندگی مطرح شود یا در قالب کتاب‌ها در مراکز آموزش عالی و واقعیت‌هایی که زنان سرپرست خانوار با آن مواجه هستند، عنوان شود.

البته هر نهادی یک وظیفه‌ای در این ارتباط دارد. من فکر می‌کنم اگر هر نهادی به وظیفه اصلی خودش بپردازد بسیاری از مشکلات گروه‌های مختلف مردم حل می‌شود. تأمین مسکن، آموزش، بهداشت و بیمه حق همه مردم است و این نهادها برای تأمین این موارد کار می‌کنند اما چیزی که واقعیت دارد این است که این نهادها به وظیفه‌ای که بر دوششان است، عمل نمی‌کنند. زنان سرپرست خانوار جزیی از همین جامعه هستند که اگر نیازهایشان برآورده شود با آسیب‌ها و مشکلات کمتری مواجه خواهند بود و می‌توانند به آینده خود و فرزندانشان امیدوارتر باشند.

یادداشت

عضو فراکسیون زنان مجلس در گفت و گو با «شهروند»:

نمی‌توانم مشکلات زنان سرپرست خانوار را فاش بگویم

طرح نو | امیر توحید فاضل | جوامع سنتی همواره برای برخی از اقشار جامعه محدودیت‌ها و تنگناهایی از لحاظ اجتماعی، فرهنگی و سنتی ایجاد می‌کنند. این محدودیت‌ها برای زنان بیش از مردان است و به‌طور طبیعی اگر زنان در جوامعی از این دست فاقد همراه و همسر باشند، مشکلاتشان چندبرابر می‌شود. برای حمایت از زنانی که اداره یک خانواده را بر عهده دارند، راهکارهایی در قانون پیش‌بینی شده و برخی از نهادها متولی اجرای این قوانین هستند. اما آیا فراهم‌سازی این شرایط موجب امنیت خاطر زنان سرپرست خانوار شده است. این موضوع را با سکینه عمرانی، عضو فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی درمیان‌گذاشتیم:

• آیا با برخی آمارهایی که کارشناسان درباره افزایش تعداد زنان سرپرست خانوار ارایه می‌کنند، موافق هستید؟

متاسفانه در نظام آماری ایران مشکلاتی وجود دارد و یکی از دغدغه‌های اصلی محققان و پژوهشگران دسترسی به آمارهای موثق و دقیق است. اما به‌هرحال شواهدی در جامعه هست که نمی‌توان منکر افزایش زنانی در جامعه شد که مسئولیت و بار اصلی اداره یک خانواده را برعهده‌دارند.

• برای ریشه‌یابی مشکلات زنان سرپرست خانوار، پیش از همه باید ابتدا این موضوع مورد بررسی قرار گیرد که دلایل افزایش طلاق یا جدایی به هر علت همسران چیست؟

به نکته بسیار درستی اشاره کردید. ما در فراکسیون زنان نیز هرگاه موضوعات مربوط به این قشر از جامعه را مورد بررسی قرار می‌دهیم، ابتدا بر این تاکید داریم که چرا تعداد طلاق در جامعه ما و به تبع آن زنان سرپرست خانوار افزایش یافته است. اگر ریشه‌یابی دقیقی در این زمینه انجام ندهیم، نمی‌توان به واقعیت دست یافته و در نتیجه کاری هم برای زنان سرپرست خانوار نمی‌توانیم انجام دهیم. براساس تحقیقات انجام شده علت اصلی افزایش تعداد زنان سرپرست خانوار معضلات و کاستی‌های اجتماعی است. به عنوان نمونه تنها در سال گذشته ۵۵درصد طلاق‌های ثبت شده به‌دلیل اعتیاد مرد بوده است. همچنین معضلات اجتماعی دیگر که شاید نتوان در یک مصاحبه رسمی به آنها اشاره کرد، در این حوزه موثر بوده‌اند. به طور قطع برای مسئولان و برنامه‌ریزان کشور باید جالب باشد که مرگ همسر درصد بسیار پایینی در این حوزه داشته و سهم چندانی در سرپرست‌شدن زنان ندارد. بنابراین در ابتدا برای کاهش مشکلات زنان سرپرست خانوار باید ریشه‌های طلاق و ریشه‌های معضلات اجتماع‌در کشور خشکانده‌شود.

> **براساس تحقیقات انجام شده علت اصلی افزایش تعداد زنان سرپرست خانوار معضلات و کاستی‌های اجتماعی است. به عنوان نمونه تنها در سال گذشته ۵۵ درصد طلاق‌های ثبت‌شده به‌دلیل اعتیاد مرد بوده‌است**

به طور قطع تا زمانی که مافیای مواد مخدر در ایران فعالیت می‌کند، نمی‌توانیم معضل اعتیاد و به تبع آن معضل طلاق را در جامعه حل کنیم. من روی واژه «مافیای مواد مخدر» تاکید دارم. چرا که اگر مافیایی پشت سر این پدیده منفی و خانمانسوز نبود، به این راحتی مواد مخدر در کشور توزیع نمی‌شد و یک به یک جوانان ما را از بین نمی‌برد.

ادامه در صفحه ۱۰